

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСКУ ОСВІТНЬО-НАУКОВУ СИСТЕМУ

Анотація. У статті дається короткий аналіз теоретичних аспектів проблеми індивідуалізації навчання, яка вступає в нову фазу переосмислення і практичного втілення в загальноосвітній процес. **Ключові слова:** індивідуалізація навчання, диференціація навчання, індивідуальний підхід.

Анотация. В статье приведен краткий анализ теоретических аспектов проблемы индивидуализации обучения, которая вступает в новую фазу переосмысления и практического воплощения в общеобразовательный процесс. **Ключевые слова:** индивидуализация обучения, дифференциация обучения, индивидуальный подход.

Annotation. The article deals with the analysis of the theoretical aspects of the problem of individualization of instruction, which comes into the new stage of reevaluation and practical implementation into the educational process. **Key words:** individualization of instruction, differentiation of instruction, individual approach.

Інтегруючись в європейську освітньо-наукову систему, освітньо-наукова сфера України трансформуватиметься відповідно до моделей, в яких міжнародна діяльність стане природною складовою всіх видів діяльності університетів: навчально-методичної, наукової, виховної, соціальної, організаційної. Актуальність нашого дослідження полягає в тому, що нові завдання вимагають подальшого розвитку досліджень у педагогічних і психологічних науках, шлифування категоріально-поняттєвого апарату, нових акцентів в організаційно-науковій діяльності, переосмислення теоретичних засад освіти як закономірного відображення об'єктивних умов нашого соціального буття. Динамізм, притаманний сучасній цивілізації, зростання соціальної ролі особистості, інтелектуалізація праці, швидкі темпи оновлення техніки і технології виробництва в усьому світі зумовлюють стратегічні цілі освіти в Україні. Серед них – широке застосування у навчально-виховному процесі педагогічних технологій, спрямованих на ефективне використання можливостей особистості та формування її індивідуально-творчих особливостей, що є неможливим без значної індивідуалізації навчання.

У психолого-педагогічній літературі зустрічається багато понять, що характеризують індивідуалізацію. Адже на тлі об'єктивних реалій суспільного буття, певних освітніх орієнтирів, ідея індивідуального підходу до учнів у навчанні збагачувалась, наповнювалась новим змістом, зрештою розширилась до поняття „індивідуалізації навчання”, яке набуло статусу цілісної системи дидактичних впливів, спрямованих на цілісну особистість учня і цілісну навчальну діяльність. Учені по-різному трактують поняття „індивідуальний підхід”. Одні наукові джерела відносять його до психолого-педагогічних принципів, згідно з якими індивідуальний підхід – це навчання учнів у групі за єдиною програмою, але з урахуванням їх індивідуально-психологічних особливостей. При цьому на перший план необхідно поставити завдання допомоги учням в оволодінні базовим рівнем знань, вихід за межі якого завжди бажаний [4, с. 6].

К. К. Платонов стверджує, що це тільки педагогічний принцип, „підхід до людини з урахуванням конкретних її індивідуальних особливостей та індивідуальності в цілому”.

Є. С. Рабунський вважає індивідуальний підхід принципом навчання і виховання. Реалізація цього принципу передбачає часткову, тимчасову зміну найближчих задач та окремих сторін змісту навчально-виховної роботи, постійне варіювання її методів і організаційних форм з урахуванням загального і особливого в особистості кожного учня для забезпечення її всебічного розвитку. На його думку, індивідуальний підхід означає дієву увагу до кожного учня, його творчої індивідуальності в умовах класно-урочної системи навчання, передбачає розумне поєднання фронтальних, групових та індивідуальних занять для підвищення якості навчання і розвитку кожного школяра. Таку ж характеристику індивідуальному підходу дає і Ю. К. Бабанський.

Деякі автори ототожнюють поняття „індивідуальний підхід” та „диференційований підхід”. В. П. Стрекозин вважає, що робота учителя з усім класом не включає індивідуального підходу до дітей, що відрізняються за рівнем свого розвитку і підготовленості. Визначивши три напрями цього підходу, автор підкреслює, що реалізація їх особливо перспективна в процесі виконання учнями різних видів самостійних робіт, які можна диференціювати за двома основними ознаками: за ступенем самостійних пізнавальних дій; за ступенем складності завдань і поставлених в них задач.

Таким чином, окрім поняття „індивідуальний підхід” ми зустрічаємо поняття „диференційований підхід”. Диференційований підхід у навчанні Є. С. Рабунський розглядає як дидактичне положення, що передбачає поділ класу на групи за успішністю, інтересами тощо. Автор вважає, що диференційований підхід є необхідною умовою успішної реалізації індивідуального підходу

Найчастіше автори говорять, що в основі диференційованого підходу лежить врахування індивідуально-психологічних особливостей (психомоторні ознаки, навчальні особливості) учнів, коли вони групуються для окремого навчання (О. Ю. Кирилова, А. З. Маков, Є. І. Миклашов, І. Є. Унт).

Ми вважаємо визначення диференційованого підходу як дидактичного положення, спрямованого на поділ учнів на групи, недостатньо повним. Диференційований підхід доцільно розглядати як систему управління пізнавальною діяльністю з урахуванням індивідуальних особливостей учнів. Тому нам імпонує висновок В. М. Володька: диференційований підхід у навчанні – це особливий підхід учителя (викладача) до різних груп учнів (студентів) або до окремих учнів (студентів), що полягає в організації навчальної роботи з ними, різної за змістом, обсягом, складністю, методами і засобами [1, с. 14]. Таким чином, диференційований підхід є умовою реалізації індивідуального підходу до учнів, одним з основоположних принципів педагогіки. Дотримання цього принципу забезпечує процес індивідуалізації навчання.

Аналізуючи праці різних авторів, ми дійшли висновку, що термін „індивідуалізація навчання” має величезне розмаїття трактувань. Труднощі у визначенні суті цього поняття мають місце тому, що ряд авторів роблять свої висновки, займаючись вузькою проблемою і виходячи з результатів своїх досліджень; інші автори ототожнюють поняття „диференціація” та

„індивідуалізація”. Педагогічний словник дає таке визначення: „Індивідуалізація процесу навчання – це організація навчально-виховного процесу, при якій вибір способів, прийомів, темпу навчання враховує індивідуальні відмінності учнів(студентів), рівень розвитку їхніх здібностей до навчання” [2, с. 142].

Інга Унт вважає, що індивідуалізація – це здійснення принципу індивідуального підходу, врахування у процесі навчання індивідуальних особливостей учнів у всіх його формах і методах незалежно від того, які особливості і якою мірою вони враховують.

Інколи поняття диференціації автори співвідносять з одержанням освіти, а індивідуалізації – з навчанням школярів. Можна зустріти визначення, де індивідуалізація навчання трактується як максимальне наближення процесу навчання до оптимальної моделі, коли кожен учень працює у придатному для нього темпі, манері, що відповідають його загальній підготовці, здібностям, обсягу оперативної пам'яті, рисам характеру та емоційному стану (В. А. Крутецький, М. В. Ляховицький, С. Ю. Ніколаєва). Але на нашу думку, таке визначення більше відноситься до поняття „індивідуалізоване навчання”, обґрунтування якого дав В. М. Володько. Індивідуалізоване навчання він розуміє як навчання за суто індивідуальними програмами, змістом, формами, засобами, темпом, формами контролю і оцінювання тощо. Воно може втілюватись у межах і на основі індивідуалізації навчання як системи відносин і передбачає: 1) всебічні знання учня (студента), його здібності і можливості; 2) наявність відповідним чином підготовлених учителів (викладачів); 3) добре налагоджену і розвинену матеріально-технічну базу. Індивідуалізоване навчання слід розглядати як стратегію у навчанні: від мінімальної модифікації у груповому навчанні до повного незалежного навчання [1, с. 15]. Формування і розвиток індивідуальності студента – процес довготривалий і полягає в тому, щоб не тільки забезпечити розвиток психіки особистості того, хто навчається та сформувати професійно значущі її риси і якості, а професійно і життєво його спрямувати. Погляд на індивідуальність студента як на мету навчання вимагає певної перебудови його професійної підготовки, психології й підсилення розвивальної функції навчання [3, с. 6]. Такий підхід ще не знайшов широкого теоретичного і практичного втілення. Сьогодні ми можемо говорити лише про елементи індивідуалізованого навчання в процесі індивідуалізації навчання в умовах класно-урочної системи.

Цікаве визначення індивідуалізації навчання, що передбачає єдину для певного профілю навчання освітню орієнтацію, загальні для всіх учнів освітні цілі, до досягнення яких учні можуть іти різними, індивідуальними шляхами, – дала О. Б. Рибак. Провівши аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми індивідуалізації навчання в англійській шкільній практиці, переважно дидактичних аспектів її розв'язання (А. Келлі, Л. Кохен, І. Роджерс), вона виділила та систематизувала основні тенденції реалізації індивідуалізації навчання: організація індивідуального режиму навчальної роботи; опрацювання навчального матеріалу в індивідуально-відмінному темпі; створення спеціальних дидактичних матеріалів для самостійної роботи; можливість вибору альтернативних способів вивчення матеріалу; поєднання індивідуального режиму навчальної роботи з організацією рухомих за складом груп; модифікація взаємодії учителя та учнів у напрямку посилення самостійності, ініціативності, відповідальності учня [5, с. 49].

Здійснюючи педагогічне керівництво, учитель (викладач) створює орієнтовну основу дій, надає допомогу учням (студентам), дозує завдання, регулює кількість необхідного для їх виконання часу, знайомить з прийомами самостійної роботи, самоконтролю, самооцінки. Від учня (студента) чекаємо особливих дій: постановку мети діяльності, з'ясування навчальних задач, знання і планування навчальних дій, аналіз одержаних результатів та оцінки їх діяльності. Така взаємодія того, хто навчає, та того, хто навчається, сприяє розвитку „суб'єкт-суб'єктних” відносин. Ці нові відносини мають стати тією основою, що забезпечить перехід до особистісно орієнтованої освіти та дасть змогу розв'язати багато суперечностей процесу навчання. Проведення досліджень та узагальнення досвіду інших переконує нас, що запровадження „суб'єкт-суб'єктних” відносин стане результатом широкої індивідуалізації навчання.

Отже, короткий аналіз теоретичних аспектів проблеми індивідуалізації навчання свідчить про те, що відбувається процес теоретичного переосмислення, а головне, практичного втілення індивідуалізації в загальноосвітній процес.

Література

1. Володько В. М. Індивідуалізація й диференціація навчання: понятійно-категорійний аналіз // Педагогіка і психологія. – 1997. – №1. – С. 12-17.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Заболотська О. О. Принципи розвитку індивідуальності майбутнього викладача іноземних мов // Педагогіка і психологія. – 2004. – №2. – С. 61-70.
4. Николаева С. Ю. Индивидуализация процесса обучения иностранному языку в языковом педагогическом вузе // Иноземные языки. – 1996. – №3. – С. 5-11.
5. Рибак О. Б. Індивідуалізація навчання в середній школі Англії: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1994. – 156 с.

УДК 378.147:51:811.111(0432)

І. О. Ластівка,

Ю. А. Толбатов, В. І. Трофименко

ДЕЯКІ МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ КОМП'ЮТЕРНОЇ ПІДТРИМКИ ПРИ НАВЧАННІ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ В УМОВАХ ПОДАЛЬШОГО ВПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Анотація. У статті описано досвід впровадження модульної системи організації навчання на кафедрі вищої математики Національного авіаційного університету, розкрито методичні аспекти комп'ютерної підтримки навчання вищої математики. **Ключові слова:** вища математика, використання ET Excel.

Аннотация. В статье описан опыт внедрения модульной системы организации учебного процесса на кафедре высшей математики Национального авиационного университета, раскрыты методические аспекты компьютерной поддержки обучения высшей математике. **Ключевые слова:** высшая математика, использование ET Excel.

Annotation. The experience of module system introduction for the education process organisation at the Higher Mathematics Chair of the National Aviation University (NAU) was described. The methods aspects of the computer support for teaching Higher Mathematics were discovered. **Key words:** Higher Mathematics, ET Excel application.